

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

XV. De causis à restitutione excusantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

DVBIVM XV.

Quanam causa à restitutione excuset.

S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 8.

428 **R**espondetur esse sequentes; quas alij in plures, alij in pauciores tribuunt. Prima est ignorantia probabilis, seu iuris seu facti, quod res sit aliena, vel alteri debita: imo etiam dubitatio rationabilis, num sit aliena, post factam debitam inquisitionem, ut docent communiter omnes, apud Valentiam q. 6. du. 7. Quia in dubio melior est conditio possidentis. Excusat autem hæc causa per accidens, quamdiu durat. Plura hæc de re supra dub. 2.

429 Secunda causa est impotentia restituendi, quæ etiam tamdiu excusat, quamdiu durat, & varijs modis accidit. Primo, ob inopiam, si quis non habeat, nec acquirere moraliter possit, unde restituitur, ut ex communi docent Joannes Medina q. 3. de restitut. Couarruias in regulam Peccatum part. 1. n. 2.

Secundo, ob necessitatem, si quamvis habeas, unde restituas, ipse tamen iam eo indigeas, vel extrema necessitate, quod omnes fatentur, etiam si ipse Creditor aliunde (non ob tuam subtractionem) sit quoque in extrema necessitate, ut recte Sotus lib. 4. de iustitia q. 7. a. 4. Nauarrus man. c. 17. n. 60. Valentia q. 6. pun. 7. contra Tabienam; quandoquidem in ea sunt omnia communia: vel etiam graui necessitate, ita ut alioquin grauem in statu iacturam patiaris, ut recte cum Antonino part. 2. tit. 2. cap. 8. docent Caietanus in summa V. Restitutio, Nauarrus n. 63. Sotus, Couarruias, Valentia citati, Aragonius q. 62. a. 8. quicquid Medina dixerit; seruatis tamen & concurrentib⁹ quatuor circumstantijs.

430 I. Ut res eadem numero restituenda non sit, tunc enim differri quidem potest ad tempus eius restitutio, sed non omnino retineri; nisi in extrema necessitate, ut habet communior & probabilior apud citatos. II. Ut creditor non sit in pari necessitate, ut limitant Sotus, Valentia, Aragonius, & alij; etsi Carbo q. 77. & Sa V. Restitutio non omnino improbabiler dicant, debitorem bonæ fidei non teneri cum mutatione sui status restituere; etiam si creditor ex dilatione cogatur statum mutare; quia in pari casu melior est conditio possidentis. Quod etiam vniuersim de graui necessitate asserit Lessius cap. 16. n. 19.

431 III. Ut in eas angustias amittendi status non sis tua culpa redactus, v. g. ludis, symposijs &c. ut ex Soto lib. 4. quæst. 7. a. 4. & Petro Nauarro lib. 4. cap. 4. num. 44. docet Lessius ibid. num. 28. IV. Ut is ipse status iuste fuerit obtentus, ex communi apud citatos. Quod est valde notandum, inquit Lessius nu. 29. pro multis hoc tempore, qui magnis fraudibus repete diuites & magni euadunt: &c. nisi forte in occulto crimine hic rursus excuset periculum infamiæ incurrendæ.

432 Cæterum ea necessitas licet extrema, retinendi & consumendi rem alioquin debitoris propriam,

(de re aliena dicitur num. 439.) differt quidem sed non tollit iam aliunde contractam restituendi obligationem, ex communi; licet non nihil dubie loquatur Lessius lib. 2. cap. 16. n. 18. post Syluestrum, & Petrum Nauarrum: nisi forte res bona fide restituta Creditori, mox, incidente præter opinionem extrema necessitate, recipiatur. Quia acceptum & consumptum in extrema necessitate, per se loquendo, non est obnoxium restitutioni, ut cum Scoto, Richardo, Gabriele, Angelo, Caietano, Syluestro recte docet Valentia loc. cit. quicquid dixerint Adrianus apud eundem, Medina q. 3. Nauarrus num. 61. item Panormitanus, Couarruias, & alij apud Carbonem. Secus si dolo ita fuisset restituta; quia vis & fraus nemini patrocinari debet.

Quæ omnia procedunt, siue alioquin, quod restituendum est, fuerit iuste acquisitum, siue iniuste; modo status ipse honeste partus fuerit, ut dictum, & cum Antonino citato recte docent Nauarrus n. 57. Couarruias num. 4. Valentia, contra Caietanum in summa.

Tertio, excusat impotentia, propter damnum graue in rebus proprijs perferendum à debitore, ut est magnum periculum salutis animæ suæ, vel suorum; item iactura vitæ, incolumitatis, libertatis, famæ, necessariorum instrumentorum artis, aut possessionis propriæ vili pretio vendendæ, ut notant Joannes Medina, Sotus, Valentia citati, Nauarrus n. 56. Couarruias num. 3. modo rursus tamen creditor simile damnum non incurrat, ut limitat Valentia.

Imo probabilius videtur, quandoque famam alicuius vilis personæ, moraliter rem æstimando, tam paruum esse posse, ut non obstante eius iactura, ingens aliquod debitum pecuniarium, compensandum sit, ut recte docent Couarruias n. 8. Sotus, Valentia citati; etsi non improbabiler Syluester V. Detractio q. 4. casu 2. Nauarrus c. 17. n. 89. 90. 91. & cap. 18. n. 47. Caietanus hic q. 62. a. 3. & opusc. 31. responsione 14. Petrus Nauarrus l. 2. c. 4. n. 405. Corduba l. 1. q. 31. Lessius lib. 2. cap. 1. n. 86. vniuersim negent, bonum inferioris ordinis esse restituendum, cum iactura boni superioris ordinis.

Cæterum nemo damnum incurtere in proprijs censetur, eo præcise, quod re aliena, eiusue commodis carere cogitur; adeo, ut quamuis alioquin magna pecuniæ summa restituenda sit, si nullum aliunde damnum immineat, procul dubio sine mora restitui debeat, ut omnes docent.

433 Quin etiam restitutionem ex iniusta acceptione debitam, æqualibus, imo etiã maioribus sumptibus, quam res ipsa restituenda valeat, faciendã esse, modo grauis, aut extrema necessitas ideo nõ incurrat, ex communi docent Sotus, Medina citati, Salon hic q. 62. a. 8. ex dictis supra dub. 2. quamuis ob eiusmodi incommodum ad tempus differri possit restitutio, ut recte Carbo q. 87.

436 Quod si quis nihil nisi alienum habeat, idque iniuste partum, adeo ut sine malis artibus nec honestum quidem vllum statum antea habuerit, is iuxta dicta num. 431. restituere tenetur totum,

quo citra extremam necessitatem carere potest, etiam vsq; ad mendicitatem, nisi forte alia causa v. g. infamiae periculum excuset, vt ex cap. *Cum tu*, de vsuris, & cap. *Si quis*, de furtis. & cap. *Ex ijs*, de verborum significatione in 6. cum Richardo, Innocentio, Ostiensi ex communi docent. Medina quaestione 5. de restitut. Petrus Nauarrus lib. 4. cap. 4. n. 42. Aragoniushic, Carbo q. 88. & Lessius c. 16. num. 29. Qui tamen duo notant, talem retinere posse saltem artis instrumenta: quod ideo non improbo, quia poterit ita lucrando plus restituere, quam artis instrumenta per se valeant.

At si quis antea habuit aliquem statum honeste acquisitum, potest seruare id, quod præcisè ad illum statum est necessarium, dum fiat ditior. ad restituendum, vt recte Saloñ hic artic. 8. Nauarrus & Syluester V. *Restitutio*, 15. quaestione 1. 3. & 4. nisi quis forte temere & sua culpa in eas angustias se coniecerit, vt cum Soto libro 4. quaestione 7. articulo 4. & Petro Nauarro supra num. 44. notat Lessius cit. c. 16. n. 28. & dictum etiam cit. n. 43 1.

437 Tertia causa à restitutione excusans est, si restitutio sit noxia Creditori, vel alijs, iuxta dicta supra, dub. præced. n. 378. De qua re S. Ambrosius l. 1. officior. cap. vlt.

Quarta causa est consensus & voluntas domini; si ipse dilationem concedat, aut omnino restitutionem condonet; modo libera sit condonatio, & ab eo facta, qui potest eam donandi habet. Nec opus est ad hunc effectum, debitum Creditori re ipsa fuisse oblatum, seu representatum, aut certe voluntatem restituendi adfuisse, vt ex communi recte Valentia, quicquid nonnulli apud eundem dixerint.

438 Sunt tamen aliqui casus iure expressi, quibus condonatio eius, à quo iniuste res accepta, nihil prodest: vt accidit I. in Episcopo vel Archiepiscopo visitante Ecclesias, si præter necessarium ad victum aliquid acceperint, iuxta c. 5. & 6. de cens. & exat. in 6. II. In iudice delegato aliquid accipiente à partibus contra præscriptum, cap. *Statutum*, de rescriptis in 6. III. In inquisitoribus, si prætextu officij pecunias extorserint. iuxta Clem. *Nolentes* de hæred. Quid de Simonia sentiendam, dicitur suo loco de simonia, præter ea, quæ dicta sunt dub. 2.

439 Quinta causa est, sufficiens compensatio, creditorum iam aliunde præstita, siue officij cuiusdam collatione oneroso titulo, ex consensu Creditoris facta, siue æqualis debiti vel remissione, vel compensatione, etiam erga Creditorem, vt notarunt Medina & Valentia ex communi. Vbi tamen curandum, vt dominus talem compensationem rationabiliter respuere non possit, de quo supra dub. præc. n. 390.

Addit Petrus Nauarrus num. 34. eum qui nihil aliud habens, quam alienum idem numero alioqui restituendum, seu furto, seu pignore, commutato &c. acceptum, si id in extrema necessitate, vel ipse consumat, vel alteri indigenti distribuat, non teneri ad restitutionem, quod probabile est, etsi contrarium cum Scoto, Richardo,

Valentia videatur probabilius; saltem si debitor, seu de iure, seu de facto, rem eiusmodi domino restitutam, tali casu, rursus ab eo accipere non potuit: alioqui enim necessitas & indigentia rei extra necessitatem acceptæ restitutionem solum differt, non tollit. ex dictis in simili n. 432. Hoc certum, rem propriam in extrema necessitate consumptam, à restitutione prioris debiti non liberare, vt ibidem diximus.

Sexta causa est dispositio supremæ potestatis, non permittentis tantum retentionem alieni, sed ius facientis, vt ex alieno proprium fiat. Quod accidit primo, si alicui per sententiam Iudicis, res aliqua legitime, atque adeo sine errore & iniustitia ex parte rei iudicata adiudicetur.

Secundo, si Summus Pontifex (aut etiam Episcopus secundum Sa) ei, qui multa incerta debita habet (qualia censentur, quorum nullus certus est dominus, aut certe ignoratur) parte tantum aliqua debiti pijs vsibus applicata, reliquum condonet, vt docet Ioannes Medina quaestione 3. Sotus 4. de iustitia q. 7. a. 1. ad 3. Nauarrus c. 27. n. 93. Valentia citatus.

Quod qua ratione fiat, speciatim per bullam Cruciatam, & quo modo idem possit facere Papa, de fructibus beneficiorum male acceptis vel impensis, fuisse declarat Henriquez libro 7. cap. 33. & seqq. Certe quidem si Pontifex talem condonationem incertorum debitorum faciat, absque rationabili causa, dispensatus in conscientia tutus non erit, iuxta eam sententiam, quæ iure naturali pauperibus talem restitutionem faciendam asserit, vt supra dictum, & recte notat Aragonius citatus.

441 Tertio si lege publica, res aliena ab antiquo domino in possessorem transferatur, vt per prescriptionem seu vsucapionem accidit, de qua dictum q. 1. dub. 6.

Ex his colligitur. I. Cessionem bonorum, quæ iure permittitur, per se non tollere obligationem restituendi, semper enim manet hæc obligatio, si pinguior fortuna obuenerit, etsi ad tempus excuset impotentia, vt ex communi docent Couarruias, Valentia locis citatis & Lessius cap. 16. dub. 3.

Qui numero 45. ex Syluestro V. *Restitutio* 7. quaestione 6. Petro Nauarro lib. 4. cap. 4. numero 60. notat, eum qui absque culpa cogitur cedere bonis, si fiat executio in bonis eius per Creditores, posse abscondere, quantum necessarium est, vt tenuiter viuat iuxta suum statum: id quod colligitur ex dictis supra à n. 429.

442 Colligitur II. A restitutione excusari adulteram, quæ spurium in hæreditate paterna successurum genuit, & restituere non potest, nisi crimen pandat, cum mortis, vel grauis infamiae periculo, vt ex communi recte contra Maiorem, Paludanum, & Adrianum docent Valentia, & alij omnes, ex cap. *Officij*, de penitentis & remissionibus. Secus si absque tali periculo compensare vel auertere possit incommodum interuersæ hæreditatis; vt si filio commode persuadere possit, vt aliquam conuenientem sibi religionem professus, hæreditate se ab-

dicet: si ex bonis paraphernalibus restituere alijs possit, &c.

443 Nec tamen spurius filius, etsi nôrit matrem adulteram fuisse, credere tenetur ipsi etiam iuranti, se ex adulterio natum. Quia ex regulis Iuris, alleganti suam turpitudinem nulla debetur fides, saltem cum tanto præiudicio: imo si bona fide adeptus est hæreditatem, forte non tenetur ex statu decidere, quamvis postea resciscat factum; satis est, si restituat, quantum saluo statu potest, vt docet Salon, & colligitur ex dictis n. 429.

444 Colligitur III. Quid sentiendum sit de ingressu Religionis; nam si quis breui & facili via creditoribus ante ingressum satisfacere possit, peccat ingrediendo, vt recte Medina quæstion. 3. Carbo quæst. 85. Valencia citatus, Petrus Nauarrus libro 4. cap. 4. numero 94. Lopez 1. part. cap. 129. Lessius lib. 2. cap. 16. numero 72. quamvis professio valeat, cum persona sit libera, iuxta Sanctum Thomam infra. Quod si quis vero breuiter & commode satisfacere non possit, probabile est, posse facta bonorum cessione, religionem intrare, vt docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. vltim. art. 6. ad 3. Caietanus ibidem, Petrus Nauarrus citat. numero 94. Syluester V. Religio 2. quæstione 4. & apud

eundem Ostiensis, Innocentius, Raimundus & alij. Quia nemo tanto suo incommodo obligatus est ad restitutionem, vt pluribus dicitur disp. 6. q. 3. dub. 5.

Colligitur IV. Ob excommunicationem creditoris, nou nominatim excommunicati, neque notorij percussoris Clericorum, non licite differri restitutionem, ex communi: etsi contrarium velut probabile generatim asserat Lessius cap. 16. dub. 9. post Adrianum, Panormitanum, & glossam.

Idem ex probabiliori dicendum, etsi quis nominatim sit denunciatus (vtrumque interrim in foro externo tali non detur actio, iuxta cap. Pia. de exceptionibus in 6.) vt recte Maior, Medina, Couarruias, Valencia citati. Carbo quæstione 85. Lessius ibidem, & alij communiter: nisi forsan debitum non sit ex re, sed ex nuda promissione contractum; tunc enim probabile est, aliquem liberari ab obligatione, quamdiu durat talis excommunicatio creditoris, iuxta cap. Nos sanctorum & seq. causa 15. quæst. 6. vt etiam cum Medina sentit Carbo & Lessius; etsi contrarium non sit minus probabile, apud eundem. Hæc de restitutione satis.

QVÆSTIO VII.

De varijs contractibus Iustitiæ.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 77. & 78.

Post tractationem de Restitutione agit S. Thomas de vitijs & peccatis iustitiæ oppositis; hacque occasione etiam de contractibus: sed quia ipsi etiam contractus per se actus quidam proprij sunt iustitiæ, prius de his, quam de vitijs iustitiæ oppositis agemus. Absoluetur autem hæc quæstio vndecim dubitationibus. I. Quid, & quotuplex sit contractus in genere; & quomodo vel perficiatur, ac iuramento roboretur; vel etiam metu, dolo, aut errore irritus reddatur; deque restitutione in integrum, si ex aliquo contractu damnnum notabile acceptum sit. II. De iustitiæ emptionis & venditionis, tam ex parte pretij, quam rei vendite, & aliarum circumstantiarum. III. De Contractu mutui; eiusque vitio, nempe usura. IV. De Censibus, seu contractu censuali; eiusque iustitiæ & iniustitiæ. V. De Cambijs eorumque iustitiæ & iniustitiæ. VI. De locatione, conductione, emphyteusi & feudo. VII. De alienatione bonorum Ecclesie, præcipue per feudum & emphyteusim; deque speciali quodam contractu Bauaricæ, quem dominicum fauorem appellant. VIII. De contractu Societatis; & quodam innominato soluendi quinque in centum. IX. Quidnam in particulari iudicandum, de varijs contractibus, his proximis annis, vbi moneta valor adeo excreuerat, vsuatis. X. De quodam quasi contractu; nempe de Tutela; speciatim ad quid obligentur tutores & curatores. XI. De Testamentis, alijsque vltimis voluntatibus.